

ODUZIMANJE PREDMETA PREMA PREKRŠAJNOM ZAKONU I KONVENCIJI ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

Sanja Gospočić
Visoki prekršajni sud RH

UVOD

Oduzimanje predmeta je prekršajno pravna mjera sui generis koja se prema počinitelju prekršaja može primijeniti u odnosu na predmete i sredstva koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje prekršaja ili su nastali njegovim počinjenjem

Svako oduzimanje predmeta svojevrsno je zadiranje u pravo vlasništva neke osobe

Oduzimanje predmeta prekršaja već kroz same izmjene PZ-a doživjelo je značajne institucionalne promjene, pa je tako u vrijeme donošenja PZ-a bilo propisano kao jedna vrsta zaštitne mjere dok je prema sadašnjem PZ-u to mjera sui generis, uslijed čega se ista više ne ubraja u prekršajno pravne sankcije

Pravo vlasništva zajamčeno je čl.48. Ustava RH i čl.1. Protokola br.1 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Ranija sudska praksa pokazuje da se kod oduzimanja predmeta prekršaja u pravilu koristila odredba čl.76a. st.5. PZ-a kojom je propisano da se zakonom može propisati obavezno oduzimanje predmeta ili sredstva (gotovo da i nije bilo prvostupanjske odluke u kojoj se oduzimanje predmeta posebno obrazlagalo)

Kako su brojni materijalni zakoni propisivali obavezno oduzimanje predmeta, prvostupanjski sudovi i prvostupanjska tijela državne uprave koja vode prekršajne postupke, u obrazloženju svojih odluka o oduzimanju predmeta pozivali su se isključivo na obligatornost oduzimanja predmeta propisanog posebnim zakonom

Takvu sudsku praksu imao je i VPSRH i ista nije dovedena u pitanje sve dok ESLJP nije našao povredu prava vlasništva iz čl.1. Protokola br.1. uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u predmetu Gabrić protiv Hrvatske (zahtjev br. 9702/04, presuda od 5. veljače 2009.)

U toj presudi je ESLJP konstatirao da se radi o povredi prava na mirno uživanje vlasništva i to iz razloga što je prema podnositeljici zahtjeva uz izrečenu novčanu kaznu u prekršajnom postupku primijenjena mjera oduzimanja predmeta i to iznosa od 20.000,00 DEM. ESLJP smatra da je oduzimanje predmeta prekomjeran teret za podnositeljicu zahtjeva jer je biće prekršaja ostvareno samom neprijavom 30.500,00 DEM carinskim vlastima prilikom prelaska državne granice RH

ESLJP zaključuje u tom predmetu da iz okolnosti slučaja nije postojalo ništa što bi upućivalo na neku kriminalnu aktivnost, te da razmjernost kod oduzimanja predmeta prekršaja mora odgovarati ozbiljnosti povrede, a ne težini neke pretpostavljene povrede koja nije bila niti utvrđena (npr. pranje novca) a sankcija (novčana kazna koja je bila izrečena u visini od 6.000,00 kuna) mora odgovarati težini djela za čije kažnjavanje je predviđena

ESLJP je konstatiravši povredu prava na mirno uživanje vlasništva obvezao RH da podnositeljici zahtjeva naknadi materijalnu štetu u iznosu od 20.000,00 DEM koji joj je oduzet

Usljedila je odluka u predmetu Boljević protiv Hrvatske (zahtjev br. 43492/11, presuda od 31. siječnja 2017.) u kojem je nađena ista povreda Konvencije (ESLJP je istaknuo da se radi o ponovljenoj povredi jer je RH već bila upoznata s konvencijskim standardom ESLJP u predmetu Gabrić protiv Hrvatske)

Počinitelj prekršaja bio je strani državljanin koji je preko granice RH bez prijave carinskim tijelima prenio ukupno 180.000,00 EUR i položio ih na račun u banci u dva navrata. U prekršajnom postupku kažnjen je novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 kuna i oduzet mu je iznos od 180.000,00 EUR. ESLJP nalaže RH da podnositelju zahtjeva vrati iznos od 180.000,00 EUR što RH izvršava kao individualnu mjeru

Kako nije otklonjena mogućnost daljnjih povreda kao opća mjera, kroz izmjenu zakona ili promjenu sudske prakse, ESLJP ponovno utvrđuje istu povredu Konvencije u predmetu Tilocca protiv Hrvatske (zahtjev br. 40559/12, presuda od 5. travnja 2018.) i to vezano uz oduzeti iznos predmeta od 318.500,00 EUR

Taj okrivljenik je u prekršajnom postupku proglašen krivim za prijenos preko granice RH iznosa od 563.000,00 EUR bez prijave cariniku. Financijski inspektorat odlučio je da od okrivljenika neće oduzeti iznos od 241.500,00 EUR jer je utvrdio da je taj iznos novca okrivljenik dobio od prodaje svoje kuće u Francuskoj

ESLJP je konstatiravši povredu prava na mirno uživanje vlasništva obvezao RH da podnositelju zahtjeva naknadi materijalnu štetu u iznosu od 318.500,00 EUR koji mu je oduzet

Značajno je da ESLJP vezano uz sve navedene predmete u svojim presudama konstatira da je mjera oduzimanja novca od okrivljenika bila zakonita jer je bila propisana kao obligatorna Zakonom o deviznom poslovanju, no da je sporno da li postoji odnos razmjernosti između primijenjene mjere oduzimanja novca i zaštite prava podnositelja na mirno uživanje vlasništva

Nakon što je analizirao činjenice vezane uz svaki od navedenih predmeta, ESLJP nalazi da je novčana kazna bila dovoljno odvraćajuća za okrivljenika od ponavljanja sličnih prekršaja u budućnosti, uslijed čega je utvrđeno da je primijenjena mjera oduzimanja novca uz novčanu kaznu bila nerazmjerna prema podnositelju zahtjeva, te da je predstavljala prekomjeran teret za podnositelja, što je dovelo do povrede Konvencije

Značajno je da u predmetu Dagostin protiv Hrvatske (zahtjev br. 67644/12, odluka od 15. listopada 2017.), ESLJP nije našao povredu prava na mirno uživanje vlasništva i to iz razloga što je tijekom prekršajnog postupka okrivljenik u svojoj obrani isticao da veći dio novčanih sredstava koje je prenosio preko granice RH nije njegov već da pripada njegovoj majci, uslijed čega ESLJP nije mogao utvrditi da je podnositelj zahtjeva žrtva povrede Konvencije, iako mu je u prekršajnom postupku uz novčanu kaznu oduzeto 11.120,00 dolara i 350,00 EUR

Za preostali iznos od 350,00 EUR, ESLJP je utvrdio da njihovo oduzimanje od okrivljenika kao vlasnika istih nije predstavljalo prekomjeren teret za okrivljenika uz izrečenu novčanu kaznu

Tek unazad otprilike tri godine, Financijski inspektorat RH koji vodi prekršajni postupak za takav prekršaj, promijenio je svoju dosadašnju praksu, na način da u svim predmetima vraća okrivljenicima novac s kojim je počinjen predmetni prekršaj, no izriče više novčane kazne

Na opisani način prvostupanjsko tijelo državne uprave koje vodi prekršajni postupak uskladilo je svoje odluke sa sudskom praksom ESLJP

VPSRH takve prvostupanjske odluke potvrđuje, naravno ukoliko nisu nađene povrede na koje upire žalitelj ili one na koje VPSRH pazi po službenoj dužnosti

Dakle, jedino u situaciji kad se radi o okrivljeniku koji tvrdi da novac koji je prenio preko granice RH nije njegov, u skladu s odlukom ESLJP u predmetu Dagostin protiv Hrvatske, nema zapreke da se tom okrivljeniku oduzmu predmeti prekršaja jer u tom slučaju nema povrede prava okrivljenika na mirno uživanje vlasništva (isti stav izrazio je Ustavni sud RH u svojoj odluci U-III- 2309/2016 od 7. veljače 2018. u predmetu Marković)

Uslijed navedenih odluka ESLJP, te novijih odluka Ustavnog suda RH u kojima je nađena povreda prava vlasništva vezano i uz Zakon o oružju, VPSRH sada preispituje temeljem čl.202. st.5. PZ-a da li je prvostupanjsko tijelo za odluku o oduzimanju predmeta dalo valjane razloge

Kroz žalbene postupke vezano uz odluku o oduzimanju predmeta vrlo često se uočava da prvostupanjski sudovi i prvostupanjska tijela državne uprave koja vode prekršajni postupak obrazlažu oduzimanje predmeta prekršaja i dalje isključivo obligatornošću mjere propisane posebnim zakonom (Zakon o žigu, Zakon o trgovini, Zakon o trošarinama), a što prema praksi ESLJP i Ustavnog suda RH, a sada i praksi VPSRH više nije prihvatljivo (Fpž-206/17 od 15. veljače 2018.)

Oduzimanje predmeta prekršaja potrebno je, ovisno o vrsti oduzetih predmeta, obrazlagati ili u skladu s čl.76a. st.1. ili 3. PZ-a, a ukoliko to nije moguće, moraju se dati razlozi o razmjernosti vodeći računa o učincima primjene prava na osobnu situaciju okrivljenika u svjetlu ustavnog i konvencijskog jamstva zaštite prava vlasništva

Obzirom da nije prihvatljivo obrazlaganje odluke o oduzimanju predmeta obligatornošću mjere propisane posebnim zakonom, u većini konkretnih situacija oduzimanje predmeta moći će se obrazložiti primjenom čl.76a. PZ-a

Čl.76a. st.1. PZ-a propisano je da će se predmeti oduzeti ako postoji opasnost da će se ponovno uporabiti za počinjenje prekršaja

Pozivanjem na tu odredbu moći će se obrazložiti npr. oduzimanje vozila koje je prepravljeno za prijevoz duhana kad je počinjen prekršaj prijevoza duhana s tim vozilom, no isto tako će se u pravilu temeljem te odredbe moći obrazložiti oduzimanje robe koja je predmet prekršaja iz Zakona o žigu jer velika količina upućuje da bi okrivljenik s tom robom mogao dalje činiti isti ili sličan prekršaj

Sud mora obrazložiti zbog čega postoji opasnost da će se ti predmeti ponovno uporabiti za počinjenje prekršaja (količina, vrsta predmeta i sl.)

Čl.76a. st.1. PZ-a također propisuje i mogućnost da se oduzmu predmeti kada je njihovo oduzimanje potrebno radi zaštite opće sigurnosti, javnog poretka, zaštite zdravlja ljudi ili iz moralnih razloga

Taj dio odredbe čl.76a. st.1. PZ-a može nam poslužiti za obrazlaganje oduzimanja općeopasnih predmeta ili predmeta čije držanje ili promet je posebno regulirano (npr. oružje, eksplozivi, otrovi i sl.) jer se isti tiču zaštite opće sigurnosti

Pod zaštitu moralnih razloga možemo svrstati npr. dječju pornografiju, piratske CD i sl.

Pozivanjem na tu odredbu s obrazloženjem da je oduzimanje oružja od okrivljenika potrebno radi zaštite opće sigurnosti, prvostupanjski sud dao bi valjane razloge za oduzimanje oružja od okrivljenika

Da je kojim slučajem na taj način bilo obrazloženo oduzimanje oružja od okrivljenika, a ne pozivanjem na obligatornost mjere oduzimanja oružja prema Zakonu o oružju, za pretpostaviti je sa velikom sigurnošću da Ustavni sud RH u predmetu u kojem je odlučivao ne bi našao povredu prava vlasništva, jer zaštita opće sigurnosti nadilazi pravo okrivljenika na mirno uživanje vlasništva

Prilikom oduzimanja predmeta koji su podvedivi pod predmete kojima se ugrožava opća sigurnosti, javni poredak, zdravlje ljudi ili moral (čl.76a. st.1. PZ-a), te kod oduzimanja predmeta koji su podvedivi pod čl.76a. st.3. PZ-a potrebno je dati razloge iz kojih će biti vidljivo zašto predmet koji oduzimamo spada baš u tu kategoriju

Kod takvih predmeta ne treba se obrazlagati i opasnost od ponovne uporabe za počinjenje prekršaja

Čl.76a. st.3. PZ-a može se koristiti za obrazloženje odluke o oduzimanju npr. različitih zaštićenih životinjskih vrsta za čiji uvoz i posjedovanje na teritoriju RH okrivljenik mora imati odobrenje nadležnog tijela RH, no isto tako po toj odredbi PZ-a može se obrazložiti oduzimanje cigareta koje se ne mogu posjedovati na teritoriju RH bez nadzornih markica Ministarstva financija RH

Ukoliko je u činjeničnom opisu navedeno samo da se radi o duhanu a nadzorne markice Ministarstva financija RH se ne spominju, tada oduzimanje duhana mora biti utemeljeno na čl.76a. st.1. PZ-a s obrazloženjem da se radi o predmetima za koje postoji opasnost da će biti uporabljeni za ponovno činjenje prekršaja

Ukoliko obrazloženje odluke o oduzimanju predmete prekršaja nije moguće podvesti pod čl.76a. st.1. ili 3. PZ-a, oduzimanje predmeta potrebno je obrazložiti po načelu razmjernosti (npr. vozilo kojim je prevožen duhan ukoliko vozilo nije prepravljeno za prijevoz duhana)

Do sada VPSRH nema saznanja niti o jednoj odluci Ustavnog suda RH ili ESLJP iz koje bi bilo vidljivo da su u prvostupanjskoj odluci dani valjani i dostatni razlozi o razmjernosti primijenjene mjere oduzimanja predmeta

Međutim, u promišljanju kako obrazložiti razmjernost oduzimanja predmeta može nam pomoći argumentacija iz izdvojenog mišljenja koje je dano uz ovu odluku Ustavnog suda RH

U predmetu broj: U-III-6244/2013 od 18. prosinca 2018. Ustavni sud RH, većinom glasova odbio je ustavnu tužbu vlasnika oduzete talijanske ribarice koja je u prekršajnom postupku oduzeta od okrivljenika koji je proglašen krivim za prekršaj iz Zakona o morskom ribarstvu (nedozvoljeno obavljanje gospodarskog ribolova) i Zakona o strancima (prelazak državne granice RH izvan mjesta određenog za prijelaz državne granice)

U odluci o oduzimanju predmeta nije bila obrazložena razmjernost mjere oduzimanja ribarske brodice, uslijed čega je ovom svojom odlukom Ustavni sud RH odstupio od dosadašnje prakse kod oduzetih predmeta

Stoga je vezano uz tu odluku u kojoj nije jasno argumentirano zbog čega se u ovom predmetu odstupilo od dosadašnje prakse, bilo mnogo izdvojenih mišljenja sudaca od kojih se najveći broj odnosio na to da je i u tom predmetu trebalo izvršiti test razmjernosti oduzimanja ribarice

Predmeti i sredstva iz članka 76a. PZ-a mogu biti bilo koje vrste

U odluci kojom se od okrivljenika oduzimaju predmeti moraju se jasno naznačiti predmeti koji se oduzimaju i od koga se oduzimaju, te na koji način će se s predmetima postupiti

O oduzimanju predmeta treba odlučiti u odluci o meritumu predmeta (uključujući i presudu kojom se optužba odbija zbog zastare prekršajnog progona) iz razloga što PZ ne propisuje mogućnost donošenja posebnog rješenja o privremeno oduzetim predmetima

Kroz žalbeni postupak vidljivo je da se kod zastara često pojavljuju posebna rješenja kojima se odlučuje o privremeno oduzetim predmetima

Ukoliko nisu dani valjani razlozi o odlučnim činjenicama vezanim uz odluku o oduzimanju predmeta, po žalbi okrivljenika radi pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja ili povrede materijalnog prava, u smislu čl.202. st.5. PZ-a prvostupanjska odluka biti će ukinuta

ZAKLJUČAK

Kako je ESLJP svojim odlukama odredio jasne standarde vezane uz pravo na mirno uživanje vlasništva, to su ih sudovi i prvostupanjska tijela državne uprave koja vode prekršajni postupak dužni primjenjivati tijekom vođenja prekršajnog postupka i donošenja odluka, kako ne bi dolazilo do daljnjih povreda čl.1. Protokola br.1. uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

HVALA NA PAŽNJI !

KONTAKT

sanja.gospocic@vpsrh.pravosudje.hr